Březen, za kamna vlezem?

Téma, které se mi tlačí do mysli pro měsíc březen a zvláště pro ten letošní, je svědomí. V březnu se koná ve větších městech naší země desátý ročník festivalu dokumentárních filmů Jeden svět, který pořádá humanitární organizace Člověk v tísni. Rovněž probíhá akce „Vlajka pro Tibet“, v rámci které u nás 10. března (výročí v roce 1959 krvavě potlačeného protičínského povstání) vyvěsí 297 radnic na znamení protestu proti čínské genocidě tibetskou vlajku. Letos připadají na březen i Velikonoce – které mají nepochybně také s tématem svědomí co do činění. Březnová výročí nám také nabízejí vzpomínku na Karla Kryla († 3. 3. 1994) a Tomáše G. Masaryka (* 7. 3. 1850).

Mnozí již nepochybně zaslechli okřídlenou větu, že svědomí je paprskem Boha v nás. Skutečně, proč nás zneklidňuje, když se někde na světě děje někomu příkoří? Jistě, můžeme a měli bychom poctivě hledat racionální zdůvodnění. Domnívám se však, že podstata tohoto jevu spočívá spíše v určité hluboké stránce lidské psychiky, která nás vede k solidaritě s trpícími.

Můžeme se sice zachovat podle lidové pranostiky v nadpisu tohoto úvodníku a obrazně řečeno „zalézt za kamna“, avšak byla by to jistě škoda. Zvláště pokud jsme alespoň trochu duchovně zaměření. Není podstatné, zda půjdeme „moderně“ na Jeden svět, nebo zda si „staromilsky“ připomeneme biblický příběh Ježíše, například při velikonočním festivalu duchovní hudby. Letošní březen nám štědře poskytuje příležitost otevřít dveře pravdě, kráse a dobru - i když takto vzniklý průvan může být poněkud mrazivý.

Třeba se dokážeme alespoň na chvíli přiblížit onomu hlubokému Tajemství, které je skryto učencům, avšak přístupné malým dětem.

ing. Pavel Sedlák

Uveřejňujeme část stopy a cesty unitářství v našich zemích obsahující zajímavá fakta o kořenech unitářství u nás, ačkoliv kniha vyšla již v r. 1936. V mnohém objasňuje proč jsou unitáři tak různorodí ve víře a jakými způsoby hledali vlastní cestu.

Tvůrčí náboženství

Josefínští sedláci

Český „deism“

Protireformace zastavila, alespoň zdánlivě, další rozvíjení myšlenek těchto „přátel božích“. Vehnala je do tajných skrýší stejně jako evangelíky a tak nastává v českých dějinách opět éra, kdy utlačená „třetí strana“ (předchůdci unitářství) splývá se stejně pronásledovanou „druhou stranou“ (evangelíky). Ale jako tradice evangelictví, ani tradice unitářská nemohla býti sebekrutějším katolickým režimem potlačena. Jako evangelíci, i duch „třetí strany“ žije v českém lidu dál a tu a tam i v době protireformace prodírá se na povrch dějin. Vedle evangelíků setrvávají v odporu proti katolickému násilí všichni ti, jimž pozdější historikové počali říkati jednotným jménem „blouznivci“. Název byl přiléhavý jen pro některé směry mezi nimi. Jiní, odchovaní tradicí pikhardství a ariánství, byli vzdáleni všelikého blouznění a od „blouznivců“ je příkře odlišujeme. Jejich směr nazval významný

historik „střízlivým volnověrstvím“. Název „blouznivci“ jim dávali historikové katoličtí a evangeličtí, protože se nehlásili ani k první, ani ke druhé straně. Náboženské dějiny doby protireformační jsou posety protokoly s nimi sepisovanými a soupisy těchto kacířů. Jsou to hlavně východní Čechy, kde se zachovalo mnoho stop a historických dokumentů o nich. Panství Litoměřické, Pardubické, Chrudimské, Opočenské a Rychnburské jsou nejčastěji zastoupena v soupisech vyznavačů „boží víry“, jak si sami říkali. Tak na příklad do Opočna byli 60 dragouny a mušketýry sehnáni na kázání, aby opustili svoji víru. Podobně na Litoměřicku docházelo k násilnému pokatoličťování volnověrců. Koncem XVII. věku se dokonce usadili jesuité na košumberském panství, aby byli v samém středu „nejzatvrzelejšího“ kacířstva.

Ale čím větší násilí, tím více se kacíři ve své víře utvrzovali. Positivně i výchovně ztratilo katolictví mnohde vůbec svůj vliv. Když r. 1730 nastalo jakési uvolnění pronásledování, objevují se vyznavači „třetí strany“ ještě rozhodněji. Uvolnění bylo zaviněno celkovým vzrůstem osvícenských a svobodnějších názorů v Evropě, za Marie Terezie pronikalo k nám toto ovzduší víc a více. Ovšem, větší svoboda platila hlavně evangelíkům, kteří po vítězství Fridricha II., jenž dobyl Slezska, hromadně se tam stěhovali, takže i u nás musilo býti protievangelické napětí částečně uvolněno. Avšak volnověrci chtěli dát více než kdy jindy najevo, že nejsou zajedno ani s protestanty. Popírali jedinečné božství Ježíšovo, zavrhovali Trojici, svátosti, kritisovali bibli, neuznávali ani Mojžíšova zjevení. Známe jména čtyř vůdců těchto „blouznilských“ směrů, kteří pro svou víru zemřeli. Byl to r. 1736 Josef Seidl ze Vsetínska, a kolem r. 1750 Václav Vacek a Ludmila Bauerová, jež byli sťati. V této době byl odsouzen a upálen Jan Pita v Hradci Králové.

To byly první předzvěsti velkého boje, který čekal „třetí stránku“ českých náboženských dějin teprve v době „tolerance“ - za Josefa II.

Mezi „blouznivci“ hnutí racionalistických volnověrců rostlo den za dnem nezadržitelnou silou. Lid, který se téměř vůbec odloučil od čtení (protože by musil čísti knihy katolické) počal uvažovat o náboženství, Bohu a světu podle svého prostého rozumu, bez theologických spekulací, kriticky a v souhlase s racionalistickým ovzduším, které zaválo i do zapadlých vesnic.

Všechny složité theorie o vzniku tohoto racionalistického hnutí náboženského jsou slabé proti šíři a hloubce, kterou mělo. Jen prožitá, mocně do mysli vrytá tradice svobodomyslné „třetí strany“ a užívání prostého rozumu i v otázkách náboženských může plně vysvětliti veliké hnutí XVIII. století, nad nímž stáli historikové a theologové domácí i zahraniční tak dlouho udiveni.

Jak je známo, vydal císař Josef II. r. 1781 toleranční patent, jímž se dostalo svobody nejen katolické církvi, ale také církvím protestantským, a to vyznání augšpurskému a helvétskému. Též víra židovská byla tolerována. Nastaly hromadné přestupy z církve katolické k evangelickým, což bylo obecně očekáváno. Nebyl však očekáván třetí veliký proud náboženský, který se nechtěl k žádné z tolerovaných konfesí přihlásit. Jeho příslušníci se domnívali, že osvícený císař dal skutečně opravdovou svobodu všem a hlásili svou víru pod různými jmény, nejčastěji jako „lidé boží víry“ nebo říkali, že nejsou víry žádné, že však mají víru svou. Úředníci, překvapeni ohromným počtem, ptali se po jejich náboženských názorech a dotazovali se úřadů vyšších, neboť takové víry neznali. Byla jim dávána přerůzná jména: pikhardi, marokáni, nicové, ariáni, adamité, abrahamité,

nihilisté, sociniáni, israelité, komunisté, deisté. V této podivné směsici lidového hnutí byly dva hlavní směry: mlhavé názory, vybrané z různých pověr a proroctví, na druhé straně ona radikálnější větev racionalistická. Ze všeho ohromného materiálu, který o náboženském hnutí „blouznivců“ XVIII. století je zachováno, poznáváme, že tento směr byl theologicky nejjasnější a nejdomyšlenější, ačkoliv neměl učených vůdců. V čele jejich byli zejména dva prostí muži, Provazník a Kašpar, jejichž postavy jsou pak úzce spojeny s celým hnutím. Hlavně východní Čechy, kraje staré rebelie, o nichž jsme již dříve mluvili, vzplanuly vírou volnověrců, jež nazval královéhradecký biskup Hay „deisty“. Ze všech panství docházely do centrálních úřadů zprávy o velikém počtu hlásících se deistických rodin. Pokud byly už všechny zprávy o tomto velikém hnutí otištěny, můžeme odhadovat, že se jich veřejně přihlásilo na 8.000, ale mnozí z vyšetřovaných potvrdili, že je jich ve skutečnosti mnohem více. Jejich víra povolena nebyla. Církve, kněží, úředníci i vládcové se radí: „Co s nimi?“ Zkoušeli po dobrém přivésti je k nějaké tolerované víře. Hrozili tresty, bitím, vyvezením, konfiskací majetku. Marně. Stále se hlásili „deisti“ jako „třetí strana“. „Toleranční“ císař se rozhodl k trestům: kdo se veřejně přihlásí k „víře boží“, má dostati 24 ran karabáčem, a kdyby ani to nepomohlo, má mu býti dána lhůta, aby se k některé z tolerovaných církví přihlásil. Neučiní-li tak, bude mu zabaveno jmění, děti odňaty a rebelové vyvezeni na hranice císařství k vojsku. Skutečně, brzy procházejí dva transporty vypověděných: muži byli odvedeni k vojsku, ženy si musily najít zaměstnání; jejich děti byly dány katolickým a evangelickým rodinám k výchově. I děti, jež matky ještě kojily, byly odňaty. V transportu byl i 80letý stařec. Při cestě byla ubita pažbou pušky dívka, která se vzpírala. Nejprve měly být transporty posílány do Sedmihradska, ale deisté se tam těšili, když zvěděli, že tam jsou jejich bratří ve víře - unitáři. Proto bylo od tohoto úmyslu upuštěno a vyznavači odvezeni na opačný konec země. Někteří kněží tolerovaných církví ještě během transportu se pokoušeli obrátiti je na víru pravou, leč marně. Kanovník J. L. Cippellius horoucí listy jim psal a lákal je do „stáda spásy“. Jeden deist odpověděl: „Stíhejte nás, kolem nás lámejte, na kousky rozsekejte, a přece jiné víry nepřijmeme.“ Ti, kteří zůstali v Čechách a na Moravě, kromě ojedinělých výstupů s úřady, zachovávali pasivní resistenci. Jen na panství rychmburském a novohradeckém došlo ještě k velké srážce lidí „boží víry“ s úřady. Jelikož nechodili na povinná katolická a evangelická cvičení a odpírali poslušnost, byli jejich vůdcové zatčeni. Ostatní se spojili a v počtu asi 300 se utábořili v lesích. Ozbrojili se hospodářským náčiním, doufali, že souvěrci pošlou pomoc, a že bude možno i vojsku se ubrániti. To vzbudilo v Praze takový strach, že hejtman byl z kraje odvolán a uvězněn. Teprve když krajinský úřad nasadil ústupný tón, došlo se vzbouřenci k vyjednávání. Byli nuceni chodit do cizích kostelů; šli. Avšak neposlouchali. Kněží si stěžovali, že div tam nespí. Některých nejvýznačnějších z nich se úřady zbavily tím, že je prohlásily za šílence a zavřely do ústavu. - Mezi literáty, theology a filosofy vznikla učená a vznešená diskuse o tom, zaslouží-li deisti trestu nebo měl-li je císař Josef II. tolerovat. Mnoho cizích listů a theologů prudce vytýkalo Josefovi II. barbarské skončení „tolerance“. Mezi nimi i velký německý básník a filosof Herder. D. Caspari Royko z Prahy, jeden z pozdějších obhájců českých „deistů“ psal už 1785 o rostoucím počtu *unitářů* a v debatě o vině a nevině českých „deistů“ byli roku 1783 v revui „Historisches Portefeuille“ správně nazváni *unitáři*; tohoto označení užívá často i Rezek v „Dějinách prostonárodního

hnutí náboženského“; jméno to přijala pak i dnešní pokračovatelka „třetí strany“ - náboženská společnost československých unitářů.

Jaké vlastně byly tedy náboženské názory těchto lidí? Dříve než si je budeme charakterisovati, vzpomeňme, že píšeme o prvních červáncích období velikého rozmachu věd a opravdového novověku. Uvažme, že to byly názory drobných lidí, kteří mnohdy neuměli číst ani psát. Pak teprve pochopíme velikost této historické epochy českých náboženských dějin, kdy se cizí učenci divili, jak to, že pouhý český sedlák dospívá v náboženství tam, kam dospívají současně nejvyspělejší duchové osvícenské Evropy. A pod tímto zorným úhlem se dívejme i na tradici bogomilství a ariánství, z níž vyrostlo české unitářství XVIII. věku ať přímo či nepřímo.

Prvním a základním znakem víry deistů byl nesouhlas s naukou o Trojici, která byla stejně posvátnou katolíkům jako evangelíkům. Z toho plynulo, že nevěřili ani v jedinečné božství Ježíšovo, ani v neomylnost bible a papeže; tím padaly i celé základy zjeveného, či - jak se nesprávně říkalo - „positivního“ náboženství. Jejich zásadou bylo: „Co proti rozumu jest, tomu nemůžeme věřiti. - Všechny lidi necháme s pokojem, ale nikdy nic jiného věřiti nebudeme.“ Jejich bohoslužby byly rozdílné. Obsahovaly meditace a racionalisticko-mystické prožitky. Jméno boží nebylo příliš často vyslovováno; Boha nazývali rádi „Nejvyšší“. Četli v bibli, ale nevěřili, že je to kodex Bohem zjevené pravdy a říkali: „Jestliže Ty, pane Bože, dovoluješ, aby mi stále byly brány moje knihy, tedy nechceš, abych Tě uctíval podle knih, nýbrž podle rozumu.“ Bůh se zjevuje ve svých tvorech a musí býti bez zjevení poznán. Mínili, že jsou křesťané, ale nebránili se, když jim to bylo upíráno; pravili, že historické křesťanství a vše, co s ním souvisí, je snad dobré, ale oni ho nepotřebují. O duchu svatém říkali, že je duchem pravdy, síly a dobré rady, ne však božskou osobou. Kostelů nepotřebovali, neboť Bůh je prý všude stejně daleko a blízko. Na liteře nic nezakládali, vše na živém duchu.

Jar. Šíma

Naším úkolem je práce na sobě, zbytek jsou teologické zmatky

Příběh z buddhistické tradice:

Mladík, jenž zažil v životě trpké zklamání došel do vzdáleného kláštera, kde řekl opatovi: „Jsem rozčarován životem a přeji si dojít osvícení, abych byl osvobozen od takového utrpení. Ale postrádám schopnost vytrvale se čemukoli věnovat. Nevydržel bych dlouhá léta meditací, studia a odříkání; opětovně bych upadl a byl znovu vtažen do světa, ačkoli vím že je to bolestivé. Existuje pro lidi jako já nějaká krátká cesta?“

„Ano,“ odpověděl opat, „pokud jsi opravdu rozhodnutý. Řekni mi, co jsi studoval, na co jsi byl ve svém životě nejvíce zaměřen?“

„Vlastně na nic. Byli jsme bohatí, nemusel jsem pracovat. Myslím, že jedinou věcí která mne opravdu zajímala byly šachy. Strávil jsem s nimi většinu času.“

Opat se na chvíli zamyslel a poté řekl svému sluhovi: „Zavolej toho a toho mnicha a řekni mu ať přinese šachovnici a figurky.“ Mnich přišel s šachovnicí a opat rozestavěl

figurky. Poslal pro meč a ukázal jej těm dvěma. „Ó mnichu," řekl, „slíbil jsi mi jako opatovi poslušnost, a nyní ji od Tebe vyžaduji. Budeš hrát s tímto mladíkem šachy a jestliže prohraješ, useknu Ti tímto mečem hlavu. Ale slibuji Ti, že se znovu zrodíš v ráji. Pokud vyhraješ, setnu hlavu tomuto muži: šachy jsou jedinou věcí které se opravdově věnoval, a pokud prohraje, zaslouží si přijít o hlavu." Pohledem na opatovu tvář se ujistili, že to myslí vážně: usekne poraženému hlavu.

Začali hrát. S prvními tahy mladík cítil jak mu stéká po zádech pot, protože hrál o život. Šachovnice se stala jeho celým světem; byl na ni zcela koncentrován. Zpočátku mu to moc nešlo, ale pak udělal ten druhý chybný tah a on se chopil šance rozvinout mohutný protiútok. Jak se pozice jeho protivníka hroutila, kradmo na něj pohlédnul. Viděl inteligentní a upřímnou tvář, znavenou roky odříkání a úsilí. Pomyslel na svůj bezcenný život a zalila jej vlna soucitu. Záměrně udělal chybu a pak další, která zmařila jeho pozici a zanechala jej bezbranného.

Opat náhle skočil dopředu a převrátil šachovnici. Soupeři byli ohromeni. „Není zde vítěz ani poražený," prohlásil opat pomalu, „žádná hlava zde nepadne. Potřebuješ pouze dvě věci," obrátil se na mladého muže, „úplnou koncentraci a soucit. Dnes jsi se naučil obojímu. Byl jsi zcela koncentrován na hru, ale posléze, při této koncentraci, jsi pocítil soucit a mohl kvůli němu obětovat svůj život. Nyní zde zůstaň několik měsíců a prováděj naše cvičení v tomto duchu a Tvé osvícení je jisté." A tak se také stalo.

Big Brother jako poučná zkušenost

Sleduji s velkým zájmem současnou sérii Velkého Bratra. Bez nátlaku připouštím, že mám co se týče televize celkem pokleslý vkus. Velký Bratr je zřejmě pokleslý, mám jisté podezření že dokonce i krutý, avšak tomu kdo se zajímá o lidské chování nabízí pohled do našich primitivních já, kterými jsme, když jsou odstraněny naše normální kulturní opory. Snad je to voyeur ve mně, snad je to tím že se považuji za studenta lidské povahy, ale vždy mne zajímá co se stane, když jsou lidé na pár měsíců společně zavřeni, bez knih, televize nebo novin, kterými by se bavili; sledovat spojenectví, tenze a strategie které jedinci používají aby se vyrovnali s neznámou situací. I když je současná série dosti fascinující, Big Brother Celebrity, která se konala před ní na sebe skutečně soustředila pozornost společnosti, protože rozvířila záležitosti přesahující normální oblasti zájmu psychologie a sociologie: poprvé byli někteří soutěžící obviněni z rasistického šikanování, což vyvolalo rozsáhlé komentáře v novinách a dokonce i rozpravu v dolní sněmovně a navíc téměř zapříčinilo diplomatickou roztržku během návštěvy Gordona Browna v Indii.

Pravda je na videu

Zda jsou tři mladé ženy obviněné z rasismu skutečně rasistky je těžké posoudit, ani se tím teď nehodlám zabývat. Spíše mne zajímá jejich zděšená reakce na záznam svého konání, který jim byl přehrán okamžitě poté co opustily vilu. Hlavní vinice, Jade Goodyová, omlouvala své nepřístojné chování výmluvami jako „neuvědomovala jsem si co vlastně říkám; nechala jsem se unést; můj hněv mne zaslepil". I když můžeme podlehnout pokušení říct si, že „tohle povídá, aby si zachránila lukrativní kariéru", jsem opravdu nakloněn jí věřit. Skutečně nevěnovala svým slovům ani činům žádnou pozornost; prostě pudově reagovala na situaci, kdy se ocitla na mělčině: její status ženské soutěžící číslo

jedna byl ohrožen někým překvapivě krásným a pozoruhodně talentovaným a Jade se zmítala v nerozvážných verbálních útocích strašných svou agresivitou a intenzitou. Teprve když to sama uviděla si uvědomila rozsah svého útoku. Kdyby neviděla videozáznam, pravděpodobně by celý incident považovala – a to zcela upřímně – za nešťastnou hádku.

Důvodem, proč inklinuji věřit Jadině neuvěřitelné reakci je, že duchovní tradice nám říkají, že takové chování není ani úchylné ani podivné, že je ve skutečnosti normální. Takoví jsme; většinou prostě reagujeme na okolnosti, bezmyšlenkovitě, jednáme ze svých instinktů, obhajujeme svá ega, snažíme se udržet co považujeme za svůj status. Kdyby kdokoli z nás viděl záznam vlastního konání – zvláště když se cítíme být ohroženi, avšak nejen v takto extrémních situacích – byli bychom stejně zděšeni jako Jade.

Súfíové vyprávějí příběh o moudrém učiteli, který byl jednoho dne obklopen davem lidí toužícím slyšet jeho poselství. „Učiteli, řekni nám, co je dobré?“ volá člověk ze zástupu. „Cokoli přispívá k mému potěšení a štěstí je dobré,“ odpovídá učitel. „A co je potom špatné?“ ptá se další. „Cokoli mi způsobuje bolest nebo neštěstí je špatné.“ Lidé jsou tak rozčílení jeho mdlými odpověďmi, že jej vyženou ze své vesnice a jak utíká ještě za ním házejí kamení. „Vy hlupáci,“ komentuje to přihlížející, když se vracejí. „Prostě jen vyjádřil váš vlastní nevyslovený postoj, který zastáváte každým dnem svých životů.“

Co je mi příjemné je dobré; co mi způsobuje bolest je špatné. Jakékoli problémy existují ve světě, nemají se mnou nic společného. Jsem osvícený jedinec, dobrý liberál, kdyby každý uvažoval jako já, netopili bychom se tu v problémech. Takoví, jakkoli to odíváme, jakkoli se to snažíme skrývat za náboženskou a morální rétoriku, právě takoví většinou jsme.

Náboženství se zabývá hloupostmi

„Obyčejní lidé litují svých činů; vyvolení litují své neopatrnosti,“ prohlašuje súfjiský mudrc Dhu'L-Nun Misri. Ježíš říká na kříži: „Otče, odpusť jim, neboť nevědí co činí.“ Tato Ježíšova slova jsou obvykle – a chybně – považována za jeho výrok směrem k popravčím. Avšak ve skutečnosti náleží nám všem. Nevíme co činíme a cílem duchovního života je pomoci nám vyjít z tohoto stavu nevědomosti, přejít od pudových reakcí k ohleduplnému jednání. Toto je natolik důležité, že vše ostatní může být považováno za druhotné, ne-li přímo nepodstatné.

Bohužel většina náboženství se přes svůj teoretický závazek pěstovat duchovní život zabývá hloupostmi. To je metafyzikou, utrácením času a energie při vymýšlení, proklamování a ospravedlňování tvrzení, která *ze své samotné podstaty* nemohou být uspokojivě prokázána. Takto se stávají a zůstávají zdroji konfliktů a rozdělení. Americký komik Emo Phillips to shrnuje ve skeči, který zvítězil v hlasování o nejlepší náboženský vtip všech dob:

To jsem vám viděl chlapíka na mostě, jak se chystá skočit. „Nedělej to!“ povídám. „Nikdo mě nemá rád,“ na to on.
„Ale Bůh Tě miluje,“ říkám. „Věříš v Boha?“
„Věřím,“ řekl.
„A jsi křesťan nebo žid?“ ptám se.
„Křesťan,“ řekl.

„Já taky. Protestant nebo katolík?“ ptám se.
„Protestant,“ na to on.
„Já taky! Jakého vyznání?,“ ptám se.
„Baptista,“ řekl mi.
„Já taky. Severní nebo jižní baptista?“ ptám se.
„Severní baptista,“ odpověděl mi.
„Já taky! Severní konzervativní baptista, nebo severní liberální baptista?“ ptám se.
„Severní konzervativní baptista,“ říká on.
„Já taky! Severní konzervativní baptista od velkých jezer, nebo z východní oblasti?“ ptám se.
„Severní konzervativní baptista od velkých jezer,“ odpověděl mi.
„To já taky! Severní konzervativní baptista od velkých jezer podle sněmu 1879, nebo severní konzervativní baptista od velkých jezer podle sněmu 1912?“ zeptal jsem se.
„Severní konzervativní baptista od velkých jezer podle sněmu 1912.“
„Zemři, ty kacíři!“ zvolal jsem a šoupnul ho dolů.

Dokonce ani unitáři

Dokonce ani unitářům se nevyhýbá touha po teologickém zakotvení záležitostí. Například neustále pokračuje vysilující debata o našem vztahu ke křesťanství. Jsme křesťané? Nebo jsme více humanisté než křesťané? Měli bychom slavit křesťanské svátky? Jaké je postavení Ježíše? Potřebujeme víru v Boha? Máme při hovoru o Bohu používat mužský nebo ženský rod? Při takových debatách vře krev, spolehlivě provokují živou, mnohdy až rozhořčenou diskusi. A tak to jde po dlouhý čas. Nedávno, když organizátor našich nedělních kroužků třídil v sakristii nějaké staré knihy, objevil knihu *Our Unitarian Faih for Young People* (naše unitářská víra pro mladé), od Reverenda J. T. Mariotta, vydanou v roce 1883. Její podtitul zní *Šest nedělních rozprav*, přičemž první tři se zabývají Trojicí a vztahem Ježíše k Bohu Otci.

Neotřesitelně jsem odmítnul vstoupit do debaty, protože je to, řečeno slovy Knihy Přísloví, jen marné honění se za větrem. V kázání před několika lety jsem citoval zpěváka Leonarda Cohena, který konstatoval, že „Nacházíme se v prostředku povodně; a tato povodeň má natolik biblické rozměry, že vidím jak každý hledá cestu k oranžové přepravce, ke kusu dřeva … A lidé za těchto okolností trvají na tom, aby byli nazýváni konzervativci či liberály. To mi připadá úplně šílené.“ (The Observer, 27. září 1998)

Život připomíná satiru

Uběhlo necelých 10 let a stále se na tom nic nezměnilo. Okolo světa sledujeme náboženské války a dokonce i v místech kde krveprolití dočasně ustalo stále trvají náboženské třenice, z nichž mnohé se točí okolo definice termínů, interpretace slov v dokumentech, které jsou tisíce let staré a ze své samé podstaty plné nejednoznačnosti a potenciálu pro neshody. Věřili byste tomu, že teologickým důvodem pro rozdělení církve na Ortodoxní a Římskokatolickou v 11. století bylo jediné latinské slovo *filioque*, které znamená „a syna“? Byla to rozprava o tom, zda Duch Svatý přichází výlučně od Otce, což podporovala ortodoxní církev, nebo od Otce a Syna, což bylo a zůstává pozicí římských katolíků. A my unitáři jsme vyloučeni z některých mezináboženských těles za to, že

odmítáme stvrdit víru že Bůh je tři v jednom! Není divu, že dublinský Dean Swift v *Guliverových Cestách* ironizoval takovouto náboženskou idiocii v příběhu o Širokých a Úzkých. Jak si jistě vzpomínáte, Širocí věřili, že se má správně nejprve naklepnout širší konec vejce, zatímco Úzcí věřili opaku. Nemusím snad říkat, že spolu neustále válčili. Povodeň stoupá, svět se otepluje, Střední Východ je v jednom ohni, Írán vyvíjí atomové zbraně, prosperující lidé jsou zoufale nenaplnění, přesto se skutečně mocné náboženské organizace s enormním potenciálem pro podporu duchovního růstu zabývají vylučováním a klatbováním prostřednictvím toho, co Voltair v *Kandidě* nazývá „filozoficko-teologicko-nigologie“! Čím se dnes především zabývají světová shromáždění Anglikánů? Ženskými biskupy a homosexualitou!

Jak konstatuje Carl Jung, „teologie je lidským způsobem jak se ochránit před zkušeností Boha.“ Je to zdržovací taktika. Psychologové to nazývají „náhražkovou aktivitou“. Zatímco se spolu hádáme o slovíčka, nemusíme se příliš obtěžovat závažnou prací na vlastní transformaci. „Dokud pochodujeme, neválčíme,“ říkávali vojáci ve válce. S trochou přidané pobožnůstkářské, neprokazatelné metafyziky můžeme být stejní jako všichni ostatní.

Buddha si ve své vlastní době – 500 let před narozením Ježíše – všimnul stejného jevu. Každý chce znát odpovědi na nedůležité otázky, dříve než se začne zabývat vlastním životem a jeho problémy. Přirovnával to k muži, který byl postřelen šípem, ale nenechá lékaře, aby mu jej vytáhli, dokud mu nesdělí, zda osoba, která ten šíp vystřelila byla žena nebo muž, mladá nebo stará, černá nebo bílá, vysoká nebo malá, buddhista nebo hinduista. Ten muž má převrácené pořadí, říká Buddha. Vytáhněte šíp, ošetřete zranění a pak se můžete začít ptát – pokud to bude mít ještě nějaký smysl.

Ježíš to podával jiným způsobem: „Nejprve hledejte Království Nebeské a vše ostatní vám bude přidáno,“ čímž jistě nemyslel „staňte se členy křesťanské církve“, nebo „politicky se angažujte“. Měl na mysli: hledejte nejhlubší jádro sebe sama, kde můžete nalézt jako Boží dítě vědomí svých skutečných potřeb, ustaňte v přebývání na povrchu věcí, kde jste neustále napadáni uměle vytvářenými chutěmi, drobnými žárlivostmi, protichůdnými názory. Hledejte onen smysl pro identitu s ostatními, který nás nutí cítit pravou empatii k jejich zápasům a pravou radost z jejich triumfů. Krátce, jak jsme slyšeli již v příběhu šachisty: kultivujte dvojčata pozornosti a soucitu. To je mnohem důležitější, než denominační nálepky.

Rovněž to demonstroval Celebrity Big Brother. Jedním ze soutěžících byl Jermain Jackson, bratr Michaela Jacksona. Jermaine byl klidný, když se všichni ostatní vztekali; odmítl se zapojit do jakéhokoli pomlouvání; zachránil Shilpu Petty před útoky ostatních; zdálo se, že má vždy dobrou náladu, nikdy netrucoval, nikdy se nezapojoval do hádek o jídlo, jedl jen zeleninu, tvrdě pracoval na skupinových úkolech, byl vždy ochotný ostatním poradit a utěšovat je. Zdálo se, že je člověkem, který se ovládá, není vydán na milost a nemilost proměnlivým náladám. Jermaine byl vychován jako svědek Jehovův, ale nyní je muslimem. Podivuhodné! Dvě nejvíce tupené náboženské skupiny na světě vyprodukovaly člověka, který ostatní převýšil o hlavu a ramena. Měli bychom se nad tím zamyslet. Transformace ega, která je cílem veškeré duchovní praxe, může být dosažena v rámci jakéhokoli systému – i bez něho.

Unitářské hnutí zde není proto, abych já nebo kdokoli jiný mohl učit komplikovanou antitrinitářskou teologii. Podstata a jedinečnost unitářství nespočívá v jeho liberální nebo

racionální teologii, či dokonce v ekumenické teologii, ale v ochotě odstranit teologii z vrcholu duchovní agendy a degradovat ji na docela nízké místo až někde u konce, kde ztratí sílu odvádět nás od naléhavějších záležitostí. Růst našeho hnutí není podmíněn vyjasněním naší teologie, protože takovým vyjasňováním přes veškerou dobrou vůli shazujeme lidi z mostu. Toto postrčení bude jemné a není pochyb o tom, že bude doprovázeno výrazem lítosti, přesto však bude skutečné.

Unitářství bude růst a prosperovat, pokud si uvědomíme, že naší prvořadou povinností je navzájem si pomáhat k hlubšímu sebeuvědomění a k hlubšímu uvědomění těch, kdo s námi sdílejí tuto křehkou Zem. Při úsilí o dosažení tohoto obtížného avšak základního stavu vědomí budeme bezpochyby i nadále používat unitářské příběhy společně s příběhy a náhledy jiných tradic. Činí nás to křesťany? Já nevím, ba co víc, nemám čas, trpělivost, ani potřebu to definovat nějak přesněji. Jsou mnohem důležitější věci.

(Buddhistický příběh je ze "Soul Food" (1996), redigované Jackem Cornfieldem a Christinou Feldman, Harper, San Francisco.) Reverend Bill Darlinson je duchovním v Dublinu. Toto kázání měl při rozloučení s Maud Robinson, v Harris Manchester College, Oxford. Z časopisu Inquirer přeložil ing. Pavel Sedlák.

Bohumil Houser:

7. březen 2001 památce T. G. M.

Vzpomínám na Tebe,
s dětským zrakem žáka,
na prostorné školy rozlehlé,
které i dnes pohled láká.

Platón přál filozofům řídit stát,
jen Ty a Radhakrišnan jste jím byli,
těžko je demokraticky si vybrat
z možnosti průměrných lidí.

Stál jsem s puškou a bodákem
při památce Tvé smrti,
republika se třásla v základech,
skončila s Tebou hroznou smrtí.

Tvůj duch moudrého otce a přítele
zůstal nám v mysli silou,
do posledního hrozného výstřele
byl nám rádcem a záštitou.

Léta přešla jak zimní den,
noví páni Tě zneuctili,

svobodu, svědomí Tvého národa
k zvolnému zmírání odsoudili.

My staří veteráni Tvojí armády
opět stojíme jen na chodníku,
na zázrak Tvého ducha čekáme,
jak spojit rozbitou republiku.

Nová generace již nezná Tě,
ani Tvé myšlenky v pravdě svaté,
okolo zlaté krávy se točí,
nadojené mléko však mate.

Cirkusová režie manipuluje masy,
Tvé sochy stojí jak majáky v moři,
na prsou svítí jim T. G. M.,
oči jim láskou hoří.

Já věřím, že jsi dobře žil,
my národ Tvůj, jsme stále jen děti,
snad jednou obzor Síly osvítí
na smetišti popela dějin.

Pak povstanou miliony Čechů,
Nová Síla smete mafie světa,
Růže moudrosti rozkvete do květu,
Nad zlatou Prahou zasvítí kometa.

Návštěva ve Vile Univers

V samém industriálním srdci Ostravy, v rezidenční čtvrti naproti ředitelství Vítkovických železáren nás pískově oranžovou fasádou přivítala čerstvě opravená Vila Univers. V hale nás přivítal obrázek paní Oršulíkové, která ve své závěti věnovala tuto prvorepublikovou vilu odkazu slovenského kněze Jána Maliárika, v další místnosti, knihovně bohatě vybavené duchovní literaturou nás kromě obrázku Jána Maliarika přivítají také dobře známé fotografie Paula Bruntona, Ramany Maharšiho a Matky Meery, na stole lednové číslo našeho Poutníka, které sem právě dorazilo. Kromě knih nás zaujala také nabídka duchovních časopisů, která zahrnovala dokonce i jeden katolický titul. V sousední místnosti nabízí Vila Univers svým návštěvníkům zdarma několik terminálů s internetem.

Neméně vřele nás přivítali naši ostravští přátelé v čele s panem Josefem Oršulíkem. Po několika hodinách inspirujícího dialogu o duchovních a organizačních záležitostech jsme byli před odjezdem obdarováni duchovními knihami, na jejichž vydání se Ostraváci podíleli. Vzácným darem bylo několik výtisků knihy Sulabhá od Jána Maliárika, zajímavých

kromě svého obsahu také kvalitním zpracováním, včetně krásně vyvedených ilustrací hinduistických božstev. Vydávání těchto knih prokazuje, že odkaz Jána Maliarika dnešku je stále živý, jeho odvaha při hlásání nenásilí a smíření mezi národy má jistě co říci i dnešnímu všelijak rozhádanému či dokonce válčícímu světu. S odstupem času vidíme, že tento muž, který byl ve své době mnohými považován za blázna spíše sám usvědčoval svět ze šílenství.

Díky poctivé práci a duchovnímu zaměření několika lidí roste v Ostravě opravdové duchovní centrum. Nezbývá než popřát hodně úspěchů při šíření duchovního poznání v tomto materiálním světě.

ing. Pavel Sedlák

Předjarní meditace

V souznění s pratónem Univerza
s přelety křídel éterných průduchy snění
lačníme po duchovním zrání
u bran nového roku.

Při utváření časů nových
s podobou hořícího svícnu či pramene čisté vody -
jak lotos bílý rosteme z kalných vod
k výšinám duchovního slunce
sálajícího novými zrody...

Jakže? Do květů lotosů rosteme - a z bahna?
V modlitbách ztišení vibrují
mystické souvislosti - jak na nebi, tak na zemi...

Do přítomnosti neznámé skrytosti
určené k hodině spásy
vzpínáme unavené paže...
Hle, kamének bílý s obrazem zasvěcení
duchovní jednoty v kruhu -
Duše jak oddaná nevěsta spěje vstříc ženichovi
kosmickému Kristu -
v souznění s praslovem
Univerza, které se stalo tělem...
V předjarní vizi svítá čas velikonočních zrodů.

Miluše Šubartová

Dědičný hřích...

Tohle slovo mi kdysi zamotalo hlavu. Zvlášť když jsem je vyslechl v hodině náboženství z úst pana katechety v souvislosti s dalším podivným slovem - hřích. Biblický příběh o Adamovi a Evě, kteří podlehli svodům vychytralého hada a pojedli ze zapovězeného stromu poznání dobrého a zlého, mi uhranul tragickým údělem vyhnanců z ráje. Osudné přestoupení zákona se však vymstilo nejen viníkům, ale i jejich dětem a vnukům, celému lidstvu. Všichni propadli temným mocnostem smrti. Tady moje dětská dušička zaprotestovala. Chápal jsem, že když provedu něco zakázaného, budu muset počítat s trestem, ale PROČ mám trpět za chyby jiných? A nejen já, ale statisíce dalších generací? Léta jsem si lámal hlavu, co mi tenhle mýtus o pádu lidského rodu chce říct.

Moc jsem toho neobjevil, snad jen tolik, že dědičný hřích není dědičný trest, ale spíš důsledek nevratné chyby; jakýsi stav po katastrofě. Lidé okusili ze stromu poznání dobrého a zlého, začali volit podle svého rozumu - a zastyděli se. Podivné. Například moje trpasličí jezevčice se nikdy nestydí. Je pravda, že ani nemyslí. Nedělí svět na dobré a zlé. Nestaví mezi sebe a svět zeď rozumu. Myslet tímto způsobem začal člověk. Nejdřív ztratil kontakt s Bohem, vzápětí život v ráji a nesmrtelnost. Na konci 20. století už hledí na zdevastovanou přírodu, oběti válek, nemocné děti, totalitní režimy, hladovějící kontinenty.

Přiznám se, že nejvíc mě zasáhl pohled na postižené děti ze severních Čech. Narodily se rodičům, kteří žili ve stínu továrních komínů, ve smogu, v zemi nasycené jedy a kontaminovanou vodou. V zemi, která umírala a oni netušili, že nelze žít beztrestně na mrtvé půdě. Daň za znečištěné životní prostředí je krutá - děti bez prstů, bez rukou, s rozštěpem patra a horních rtů, s nemocnými orgány, hledí tázavě do světa rodičů.

Neznám odpověď na jejich němou otázku. Jen tuším, že dědičný hřích je velkorysá možnost zničit zemi a tím i sebe. Rozhodování mezi dobrem a zlem je jako břitva v ruce dítěte. Dokud se nerozhodneme navždy jen pro to dobré, přátelé.

ThDr. Jan Schwarz

Jarní očista světlem

Jarní doteky prvních léčivých paprsků slunce nás oblažují a dávají vycítit blahodiní boží přírody. Potvrzujeme si, že světlo a barvy, které vysílá probouzející se příroda spolu s kosmickými zákonitostmi, se cyklicky opakují v rámci jednoty tvořivého života. Jednota a rozmanitosti vyjevují základní tvořivé síly, kosmické prasíly universa, jimiž jsou kromě světla a barev i tóny. Působí jako zrcadlo na naši duši. Portrétují prostor jejích vnitřních zážitků, prožitků. Proto pro meditaci využijeme pozorování našich myšlenek, rozhodování, pocitů naplněných touhou. Snažíme se pozorovat jejich odstíny barevné, odrážející vnitřní obraz duše. Současně odhalujeme mystérium stvoření a bytí, které se manifestuje vnitřním světelným chrámem naší duše, v němž si uvědomujeme světlo jako boží moudrost, která vrhá do života světelné jiskry. Představujeme si přírodu a veškeren stvořený život jako velkou nejvýznamnější knihu, v níž se odráží tajemství Stvořitele, v němž odhalujeme sami sebe, naše člověčenství jako kvalitu stupně našeho vědomí, které nám zprostředkovává i pochopení duchovních zákonitostí. Naše vnitřní uskutečnění

duševně duchovní. Jako děti světla Božího vyciťujeme tak i vyzvání k vnitřní proměně, kterou nám předkládají zákonitosti Stvořitele. V knihách Zjevení, k nimž patří i křesťanská Bible se dovídáme, že učení Ježíše Krista je ukazatelem, podnětem a orientací k uskutečnění duchovního života projevujícího se i jednáním, skutky.

J. W. Goethe potvrzuje: Duchovní světlo je duchovní stav vše pronikajícího vědomí božího prasvětla nedotknutelného temnotami, nad kterými se klene. Duchovní svět Boží - dle Kabbaly se nazývá Azilut - svět emanací (vyzařování) absolutního Světla neboli Božího ohně. Potvrzují to slova proroka Izajáše: „Svět je místo Boží, leč místo Boží není tento svět.“ (Izajáš 45, 7) Ještě zřejměji je vedeno toto sdělení v evangeliu sv. Jana: „Bůh je světlo, a není v něm žádné tmy.“ (Jan 1, 5) Pročež kdykoliv se během meditace ponoříme do božského světla, můžeme vyciťovat, kterak se osvobozujeme od veškerých stínů tmy, které vytváří hmota jako forma života, která podlehla pádu - odklonu od božích zákonitostí.

Jarní podněty nás prostupují, proměňují naše vědomí, zejména když se necháme prostoupit jeho světlem. Odhoďme veškeré obaly temných stínových břemen, která vytváří náš negativní postoj nižší egoistické přirozenosti, negativní pocity a city a zejména negativními myšlenkami. Usilujme o to, aby s nástupem jara a přívalu hřejivých slunečních paprsků naše vědomí nebylo zakalené depresí, starostmi, falešně vytvářenými problémy a s nimi spojenými sebeklamy. Přijímání světla jarních paprsků bude o to blahodárnější, když budeme usilovat o očistu nejen těla, ale i duše, o projasňování a prosvětlování našich vjemů a prožitků. Usilujme, abychom v jarních proměnách barev byli transparentní pro sluneční paprsky. V meditaci si představujme, jak snášíme a vnášíme světelné božské stvořitelské paprsky na zem. Proměňujme své vědomí v souladu s proměnami probouzející se přírody planetární a vědomím přílivů horních božských světů. Představujme si duhu - sedmibarevné spektrum, praobraz sedmi tvůrčích sil Božích, prostupujících centry vědomí (čakrami) září blaženosti, jestliže jsme se rozhodli pro jarní očistu, pokání (obrácení k Bohu) a modlitbou.

Miluše Šubartová

Velikonoční festival duchovní hudby v Brně

Jarní touhy skryté v předjaří naší snivé duše zachycují přívětivý vánek probouzejícího se jara. Popeleční středa připomíná křesťanům, že bez Boha jsme prach a popel. Hlas nebes zve k pokání, půstu a modlitbě, vždyť vzkříšení života v Ježíši Kristu kráčí po cestách spásy. Hudba sfér se snáší do zvroucnělých srdcí. Nabývá jas tónů, tóniny Boží, která v svátosti času zve k poslechu v rámci 17. ročníku velikonočního mezinárodního hudebního festivalu v období 16. - 30. března 2008.

Mezi Květnou a Bílou nedělí zazní ve dvou chrámech šest koncertních duchovních večerů v pašijovém a hymnickém týdnu. Krásu produchovnělých uměleckých okamžiků nám nabízí slavnostní program z děl předních klasiků. Zahájení festivalu 16. března (katedrála sv. Petra a Pavla 19:30) uvede mistrovské oratorium Lisztovo, umocňující hudebně Ježíšovo spásné drama na Golgotě s názvem: Kristus - smutná je duše má.

Sedmnáctého března rovněž v katedrále sv. Petra a Pavla zazní mistrné Bachovy Matoušovy pašije - s motem Rozměry utrpení.

Osmnáctého března v Červeném kostele J. A. Komenského se rozezní Haydnovo Desatero přikázání, Brahmsovo Adoromus te, Christe - s motem: zpívejte Hospodinu píseň novou znějící staletími.

Pocit vykoupení a vítězství života nad smrtí naplňují skladby druhého týdne. Dvacátého šestého března v katedrále sv. Petra a Pavla hudební mistrnou tématiku - Teď, Pane, veď mou mysl - rozezní Bachovu duchovní kantátu - Plesejte v Hospodinu všechny země.

Dvacátého osmého března v Červeném kostele J. A. Komenského zazní komorně vokální koncert s tématikou - Milostivá, přívětivá, přesladká - vzývající Pannu Marii nikoliv už jako matku pod křížem, nýbrž jako královnu nebes. Festival duchovní hudby vyvrcholí hudebním géniem s názvem: Spolu s Beethovenem - jeho - nejmajestátnějším uměleckým dílem proniknutým hloubkou spirituality - Mše C dur. Hymnická neděle Kristova vzkříšení se rozezní pod klenbou katedrály sv. Petra a Pavla 30. 3. jako symbol duchovní jednoty křesťanů, vnášejících do světa pokoj a světlo ze zdroje Božího.

Informace s možností objednání vstupenek na VFDH 2008 je možná na telefonu 542 211 463 od 6. do 28. března.

Miluše Šubartová

Jeden den v Bombaji

Bombaj je, jak všichni víte, mnohamiliónové indické velkoměsto, ležící na západní straně indického subkontinentu. Vylíčím vám poslední z krásných dnů, které jsem tam strávil:

Ráno jsem se byl podívat na doporučení svých průvodců do Babulnath Mandiru, na Hanging gardens – zavěšené zahrady a do Jain Mandiru (džinistického chrámu). Pak jsem se vrátil na hotel a měl jsem silný pocit, že už Bombaje bylo dost a že je na čase vyrazit za svámím (Sai Bábou) do Puttaparti. Kyvadlo mi to potvrdilo. Osprchoval jsem se, sbalil jsem batůžek a vyrazil.

Na nádraží Chattrapati Chivaji Terminus (nebo Victoria Terminus) jsem se ptal člověka na přepážce pro cizince na nejbližší vlak do Puttaparti. Pověděl, že jeden jede zítra ve čtyři ráno a druhý v osm ráno. To bylo docela pozdě. Ještě jsem se zeptal, jestli nejede nějaký dřív. „Ne, nejede“ odpověděl ten zaměstnanec drah – a soucitně se na mě podíval jako na člověka mírně slabomyslného. Šel jsem se tedy podívat do mapy, neboť jsem věděl, že se dá jet do zastávky před Puttaparti, kde se koleje rozdělují, a pak autobusem. Na mapě jsem zjistil, že se dané město jmenuje Dharmavaram a šel jsem se zeptat na nejbližší vlak právě tam. U přepážky teď byla slečna či mladá paní, která mi našla, že nejbližší vlak do Dharmavaramu jede o půl jedenácté, přesně 22:30. To bylo slušné. Další den odpoledne už bych mohl být v Dharmavaramu. Koupil jsem tedy lístek a pro jistotu jsem se zeptal, zda vlak odjíždí z tohoto nádraží. Odpověděla, že nikoli, že jede z nádraží Kurla Terminus. „Ano, jistě, Kurla, to jsem četl v průvodci,“ pomyslel jsem si, poděkoval jsem a odporoučel se.

Vydal jsem se hledat nějakou restauraci, neboť čas oběda se přiblížil. Vyhlédl jsem si v průvodci restauraci Royal China – Královská Čína, jejíž jméno znělo slibně, ale buďto byla mezitím zrušena nebo ji přede mnou někam dovedně schovali. Prostě jsem ji nenašel. Nevadí, zamířil jsem k jiné restauraci, která byla na mapě. Avšak cestou jsem narazil na čistě vegetariánskou restauraci první třídy s klimatizací. Při jejím spatření k ní nohy samy zamířily a jakoby do nich vjela čerstvá míza.

Vstoupil jsem dovnitř a – ách, tam bylo příjemně. Číšník v livreji mi hned nabídl místo a vzápětí již přinesl uvítací sklenici vody a jídelní lístek. Vybral jsem si dál (luštěniny) s rýží maje v čerstvé paměti rychlé zažívání, které odeznělo nedávno. Vycházel jsem z jednoduché a zároveň krajně rafinované myšlenky, že čím jednodušší jídlo, tím jednodušší to bude pro žaludek a následně pro celého člověka. Než číšník donesl jídlo, naplánoval jsem si program na zbytek dne. Vyšlo mi, že se mám jít podívat na prohlídku po bazarech, jak je navržena v Průvodci Bombají.

U protějšího stolu seděl zámožný muž, který si na pití dal lahváč silného Kingfishera, což je jako by si u nás dal archivní víno dobrého ročníku. A už se to neslo. Číšník mě pilně obletoval a v televizi zrovna běžela přehlídka dámského spodního prádla. Cítil jsem se jako nějaký sultán. Ano, ocitl jsem se v ráji pro požitkáře. Program mě natolik zaujal, že se i onen Ind ohlédl, cože to dávají, a i on zálibně spočinul zrakem na ladných křivkách indických krásek. Naštěstí byla přehlídka přerušovaná nějakými nezajímavými komentáři a rozhovory, takže jsme se i najedli.

Po jídle mi na stůl přinesli misku s tekutinou, ve které plaval citrón. Byly tu dvě možnosti – buď je to na pití, nebo na mytí rukou. Neukvapoval jsem se a vyčkal jsem, co udělá ten Ind naproti. Naštěstí mu misku donesli hned vzápětí po mě. Umyl si ruce a tím vyřešil tuto hádanku. Ind pak ze silného balíku bankovek odpočítal svých šest set a odešel. Požádal jsem o účet. Pouhých 110 rupií. Velkopansky jsem nechal deset pro číšníka a vyrazil jsem na prohlídku bazarů. Shodou okolností to bylo nedaleko (mí duchovní průvodci to dnes naplánovali moc pěkně).

Když jsem šel zase kolem nádraží Victoria Terminus, napadlo mě, že vlastně nevím, jak se dostat na nádraží Kurla a podíval jsem se do průvodce Bombají. Tam o tom nebylo nic. V českém průvodci ale bylo napsáno, že doprava na nádraží Kurla je strastiplná, ale že tam jezdí dálkové vlaky z Churchgate. Pro jistotu jsem se ještě zeptal dvou zaměstnanců železnice, kteří seděli na nástupišti u infostánku, jak se dostat na nádraží Kurla. Paní neuměla anglicky vůbec, tak zaktivizovala svého kolegu. Zeptal jsem se tedy znovu, jak se dostat na nádraží Kurla. „Kurla?“ zeptal se, aby se ujistil, že slyšel dobře tak smělý požadavek. „Kurla, Kurla,“ přisvědčil jsem. Pak mi to v Hindi pěkně vysvětlil. Pověděl jsem mu, že je velice laskav, ale že mu nerozumím. Začal se tedy snažit víc a směsí Hindi a angličtiny mi vyložil, že se musím dostat do stanice Bandra nebo Andheri a pak jet autobusem. Alespoň se tedy domnívám, že říkal právě toto. Díky tomu, že už jsem byl v Bombaji nějaký ten den a ve stanici Bandra jsem už párkrát byl, tak jsem si řekl, že se spokojím s tímto náznakem a nebudu se vracet k okénku pro turisty pro vydatnější informaci.

Prohlídka bazarů začíná na Crowfordově trhu. Je to krytá hala, ve které je tedy velice příjemně a dá se tam sehnat opravdu hodně věcí – od potravin trvanlivých přes zeleninu a ovoce, které tam mají stánkaři krásně vyskládáno, přes elektroniku, drogistické a

papírnické zboží až po nejrůznější zvířata – andulky a jiné ptáčky, rybičky, štěňata, která tam skotačila v kotci atd. Změkčilý evropan by tam sehnal i toaletní papír a papírové kapesníčky.

Na trhu se ke mně připojil jeden dobrý člověk, který mi ukazoval, co kde mají. Říkal jsem si, že má asi nějaké spojení na obchod s kořením, neboť se tu a tam mezi řečí zmínil, že se tu dá sehnat výborné koření – šafrán, koriandr…, vše ručně připravované… A po chvíli jsme se opravdu ocitli před stánkem s kořením. Pokoušel se mě tam zpomalit, ale mé nohy, uvyklé pravidelnému tempu, se nechtěly zastavit. Nevzdal to, vytáhl z kapsy kartičku, na které měl jakési podrobnosti o svém ručně mletém koření, vrazil mi ji před nos a zastoupil mi cestu. Letmo jsem na kartičku pohlédl, prohodil jsem „zajímavé“ a muže jsem obešel.

Vsadil tedy na jinou kartu a ptal se, jestli bych neměl zájem o nějaké hedvábné zboží – šál, sárí, kabátek nebo kalhoty a zároveň se zeptal, jestli jsem už byl v nějakém obchodu s hedvábím, že je to velmi zajímavé. A kdybych chtěl, tak mi milerád jeden ukáže. Pravil jsem tomu muži, že jsem navštívil jeden obchod s hedvábím ve Váranási (a Váranási je na hedvábí vyhlášené) a že jsem tam nic nekoupil. To tedy nebyla úplně pravda, ale prostě mi to tak vylétlo z úst.

Viděl, že se mnou žádný obchod neudělá, a tak se nakonec ještě zeptal odkud jsem. „Czech republic,“ pravil jsem hrdě. – Rád dělám pro svou zemi tuto drobnou mravenčí práci a věřím, že příště dá českým turistům pokoj.

Cesta dál pokračovala uličkou, ve které byly hlavně stánky s oblečením. Pak jsem minul mešitu Jumma Masjid, která byla zavřená a pokračoval jsem kolem obchodů se zlatnickým zbožím a bižutérií. Od vedra jsem si šel na chvíli odpočinout do Mumbadevi Mandiru (hinduistického chrámu). Policistka u vchodu chvíli přejížděla můj batoh detektorem kovů a pak mě požádala, abych jej otevřel, což jsem učinil. Pohled na deštník, peněženku a pár vrchních igelitových pytlíků ji natolik uspokojil, že ani nechtěla provádět zevrubnou prohlídku.

V chrámu jsem se posadil na schodek a vychutnával jsem chládek a atmosféru. Na prvním oltáři byla bohyně sedící na tygru, tedy asi Durga. Na druhém oltáři byl podle trojzubců Šiva. Poté, co jsem načerpal fyzické i psychické síly a udělal pár fotek, jsem pokračoval v pouti po bazarech.

ing. Martin Holla (dokončení příště)

K 158. výročí narození TGM

Zásluhou nakladatelství Orbis - Čin v Praze vyšlo v roce 1935 třetí vydání knihy Masaryk ve fotografii s podtitulem Momentky z posledních let. Tato kniha obsahuje devadesát sedm fotografií a v úvodu třicet čtyři kusých postřehů spisovatele Karla Čapka. Sám se o nich vyjádřil jako o namátkou nasbíraných fenomenologických záznamech o T. G. Masarykovi intimním, o jeho zvycích a zevnostech, jak se nám jeví jako náš bližní...

Z nich jsem několik vybrala pro čtenáře Poutníka:

Bůhví, proč si malíři a sochaři vzali do hlavy zobrazovat ho v redingotu. Jakživ ho nenosí, leda když jde v den své volby přísahat do sněmovny, když má audienci s vyslanci nebo při podobných formálních příležitostech. Jak je rok dlouhý, nosí ve svém soukromí vysoké jezdecké boty, jezdecké kalhoty s koženým podsazením, kabát upjatý až po bradu a na hlavě legionářskou furažku, jenže šedou, s drobnou červenobílou stužkou, šikmo připjatou, v jedné knoflíkové dírce uzounké stužky legií. Je to civil s jistou přísností uniformy; nebo pracovní halena a sportovní dress v jednom. Je to jeho vlastní, osobní fashion, střih, který s ním už srostl. Vysoký, štíhlý, vzpřímený, zdá se ještě větší v tom upjatém kabátě a jaksi pádnější v těch vysokých botách; těžko byste pro tento osobní odstín elegance našli slovo jiné než junáctví.

Jen v neděli nosí obyčejný civil, snad proto, že v neděli nejezdí na koni. A to už nevypadá jako stará a rovná sosna; zdá se subtilnější, starší a nehmotnější; řekli byste, že se pan president převlékl za pana profesora.

-

Sám o svém odění praví: „Pane, to je jenom pohodlí. Ten kabát až po bradu: nemusím si vázat kravatku, nemusím pod ním nosit vestu, nemusím si vybírat látku na nové šaty, nemusím jich zkoušet. - A ty vysoké boty? Aspoň nemám žádné šněrování. Natáhnu si boty, a fertik, jsem ustrojen.“ Zkrátka svého druhu racionalisace.

-

Těžko se loučí se starými šaty; jsou mu jako staří kamarádi.

Měl vysoké boty z Washingtonu; ještě po deseti letech se od nich za živého boha nechtěl odloučit.

Měl panama širák a na tom už samým zdravením prohmatal ve stříšce díru.

„Tato,“ řekly mu jeho děti, „ten klobouk už nemůžeš nosit, je děravý.“

Pokusil se ho ještě uhájit. „Tož dejte tu pentličku dopředu, tím se ta díra schová.“

-

Jednou přišel hrozně pořezán na tváři i na krku. „Ó mocný chalife,“ smál se jeho host, „dej utít hlavu nehodnému lazebníkovi, který tě tak zřídil.“

Začervenal se: „Já se totiž holím sám.“

-

Sám o sobě řekl několikrát, že by nemohl být bez tělocviku, bez „sokolování“; ale nevěřte mu, že to dělá jen pro to zdraví. Má antický vztah k fyzické síle a obratnosti; rád ji vidí, líbí se mu, rozjařuje ho.

Jednou stál s hosty pod prastarým a rozsochatým dubiskem. „Na ten strom by se dalo vylézt,“ mínil jeden, takto Sokol borec. T. G. Masaryk byl hned a plně při věci: „Tak ano, jen to zkuste.“ Ukázalo se, že to nejde tak lehko; ale T.G.M. nepovolil, popadl hosta za kalhoty a vysadil ho do koruny dubu. „Tož ano,“ řekl pak uspokojeně, „šlo by tam vylézt.“

Nebo měl u sebe amerického rejdaře, muže padesátníka, chlapíka tvrdého jako suk; bylo to na pěkné lesní louce; aby ukázal, co Amerika dovede, produkoval se loďař, chodě po rukou. Nuže, tady šlo o čest národních barev; a osmdesátiletý president se postavil na ruce jako svíčka.

Málo kdo mu stačí, jde-li pěšky; udýchá důstojníky, kteří ho na manévrech doprovázejí. „Nemají být tak tlustí,“ praví kriticky.

Nejvyšší chvála, kterou o někom řekne, je: „To je krásný člověk.“ V tom slově zní antická kalokagathia.

-

Je nesmírně skoupý, skoro ostýchavý v citových projevech. Viděl jsem, jak vítal člověka, kterého měl velmi rád a na kterého dlouho čekal. Podal mu ruku, zasmál se a řekl: „Tož...jste tady.“ A vyřízeno. Pak už se mu smály jen oči, ale o tom asi nevěděl.

Nebo přišel potěšit člověka, kterého postihla veliká ztráta. Chtěl něco říci, ale místo toho mu jen pohladil rameno. A dost, ani slovo dál.

Můžete poznat, které lidi má rád, nebo se kterými je mu dobře, podle neklamné známky: jak živě a temperamentně s nimi debatuje, plana zájmem o všechny věci a plně ponořen v hovor, ať je to politika, náboženství, věda nebo co chcete.

Mohlo by se říci: objektivace citu; i radost i láska se u něho projevuje zvýšeným, silně zaktivovaným zájmem o svět, lidi a jejich životní problémy.„Proč jezdím na koni? Protože to je nejrychlejší tělocvik; pane, to se cvičí najednou celé tělo, ruce, nohy, plíce - jen to zkuste!“ Ale nejde jen o to cvičení: jede rád tryskem a při tom už se najde nějaký příkop, přes který se dá skočit; obyčejně uhoní i daleko mladší spolujezdce. Tedy radost z výkonu; ne jenom životospráva, ale i sportsmanship.

„Dobře jezdí, ale ne správně,“ kritisoval ho zkušený koňař; „nedrží dobře koně, ale sebe, pane, sebe drží tak dobře jako málo kdo.“

-

Ať se mu položí kterákoli otázka, řekne poctivě a otevřeně, co v té věci má na mysli. Ne z potřeby svěřovat se, ale z naprosté potřeby nelhat, nekličkovat, nezamlčovat, nevytáčet se. Není to ani nadbytečná důvěřivost k lidem; je to prostě vnitřní zákon pravdy a přímosti, buď co buď. I za cenu mrzutostí. Nemá vůbec potřebu mluvit; má jen potřebu mluvit pravdu.

-

Hraje se Beethoven, Smetana nebo jiná veliká hudba. V těch chvílích se jeho oči zastrou něčím vzdáleným, zapadnou v nepřítomnosti, a ještě dlouho potom je zamlklý a jaksi nepřítomný. Jakoby v tu dobu mu byla nablízku, blíže než vše ostatní, hudební žena, se kterou šel životem.

Jinou hudbu poslouchá spíš motoricky, neaditivně; nevědomky přiznává rukou nebo nohou takt, spustí-li muzika starou českou polku, má co dělat, aby nevyskočil a nezadupal v junáckém tanci, ruku nad hlavou a luskaje prsty.

-

Jak čte knížky, je vidět na knihách, které přečetl: totiž s tužkou v ruce. Typické jsou jeho čtenářské notace k románům: podtrhuje na okraji, ale ne obecné myšlenky, nýbrž psychologické postřehy; připisuje otazníky, vykřičníky, a na titulní straně zaznamená stručnou sumaci románového obsahu obyčejně s polemikou: na té a oné stránce si autor odporuje, to a to nejde, to je nemožné, nejasné, nemotivované atd. Čte knížky stejně vážně a účastně, se stejným zjišťováním pravdy, jako bere život; jde mu v nich o realism nebo naturalism nebo něco podobně literátského; jde mu jen - ale za to přísně - o jejich pravdivost a opravdovost.

-

Jeho řeč je naprosto beze všech metafor, příkras, hyperbol a pathosu: neboť cokoliv čím se řeč přizdobí nebo nadnáší, zastírá její jádro před poctivou, přesnou analysí a kontrolou. Nanejvýš užije lidového přísloví, ale jen pro jeho jasnost, stručnost a humor.

-

Nejen při veřejném vystoupení, i při běžném hovoru je jeho hlas ze začátku trochu zastřený, sevřený, „nerozmluvený“. Stojí ho jistou námahu, aby vyšel ze svého mlčení, z jakési samoty; činí to ochotně, ale ne snadno. Jen ponenáhlu nabývá jeho hlas zvučnosti, hrudní resonance a poněkud nosového zbarvení: váhavý hlas, který není zvyklý křičet ani šeptat, poroučet ani domlouvat, nýbrž bez chvatu a se zamyšlenými prodlevami probírat otázky a formulovat myšlenky.

-

Jedno z jeho charakteristických rčení: „četl jsem“ nebo „slyšel jsem“ nebo „oni říkají, že“. Ti „oni“ jsou učenci, autoři, odborníci a vůbec prameny. To, co sám neviděl, co sám nenašel a neprozkoumal, uvádí vždy jako citaci. My ostatní se rádi oháníme znalostmi, které jsme jenom četli nebo jinak koupili z druhé ruky, jako svým duševním vlastnictvím. T. G. M. neopomene nikdy avisovat své laictví mluvě o čemkoliv, v čem se musí spoléhat na poznání jiných.

Nedovede si odpustit údaj nepřesný nebo ledabylý; nelenuje si vstát a najít v knihovně příslušný pramen: tak a tak je to, tak nebo onak se ten autor jmenuje.

Iva Bordovská